

MERLE PINDMAA | EERIKA TÕLDSEPP

Maagiline keelemaailm

EESTI KEELE
TÖÖRAAMAT

8. KLASSILE
II OSA

Väljaandja kinnitab tööraamatu vastavust kehtivale põhikooli riiklikule õppekavale ning haridus- ja teadusministri õppekirjandusele kehtestatud nõuetele.

Maagiline keelemaailm. Eesti keele tööraamat 8. klassile. II osa

Merle Pindmaa, Eerika Töldsepp

Retsenseerinud Aile Laats, Liisa Koik

Toimetanud Esta Hainsalu

Keeletoimetanud Piret Pöldver

Illustreerinud Meelis Brikker

Küljendanud Heisi Väljak

Kirjastus on püüdnud ühendust saada kõigi tekstide ja illustratsioonide autorite või nende volitatud esindajatega. Palume neil, kellega me pole ühendust saanud, pöörduda kirjastuse Maurus poole.

Mauruse digiõppevara leiad TaskuTargast.

taskutark.ee/opi

ISBN 978-9916-663-67-7

Autoriõigus: © Maurus Kirjastus OÜ, 2023

Tartu mnt 74, 10144 Tallinn

tellimine@kirjastusmaurus.ee, telefon 5916 6117

Kõik õigused kaitstud. Ilma autoriõiguse omaniku kirjaliku loata pole lubatud ühtki selle väljaande osa paljundada ei mehaaniliselt ega muul viisil.

SISUKORD

1. OTSE- JA KAUDKÕNE	4
1.1. Otsekõne kirjavahemärgid	8
1.2. Üte	18
1.3. Kaudkõne	25
2. ALGUSTÄHEÕIGEKIRI	38
2.1. Nimi	42
2.1.1. Kohad, ehitised	42
2.1.2. Isikud, olendid	52
2.1.3. Ajalehed ja ajakirjad	58
2.2. Nimetus	63
2.3. Pealkiri	70
3. TEKSTIÕPETUS	86
3.1. Kõne	88
3.1.1. Kõne ettevalmistamine	94
3.1.2. Kõne ülesehitus	102
3.1.3. Kõne esitamine	114
3.2. Väitlus	116
3.2.1. Argumenteerimine	116
3.2.2. Väitluse korraldamine	121
3.3. Referaat	122
3.3.1. Referaadi koostamine	124
3.3.2. Viitamine	130
3.3.3. Kasutatud kirjanduse loetelu	131
3.3.4. Tsiteerimine	133
3.3.5. Referaadi vormistamine	135
3.4. Uurimistöö	137
3.4.1. Uurimistöö olemus ja ülesehitus	137
3.4.2. Tabelid ja joonised	142

TÖÖRAAMATU IKOONIDE SELGITUSED

vasta suuliselt

pane tähele

uuri internetist

kirjuta vihikusse

rühmatöö

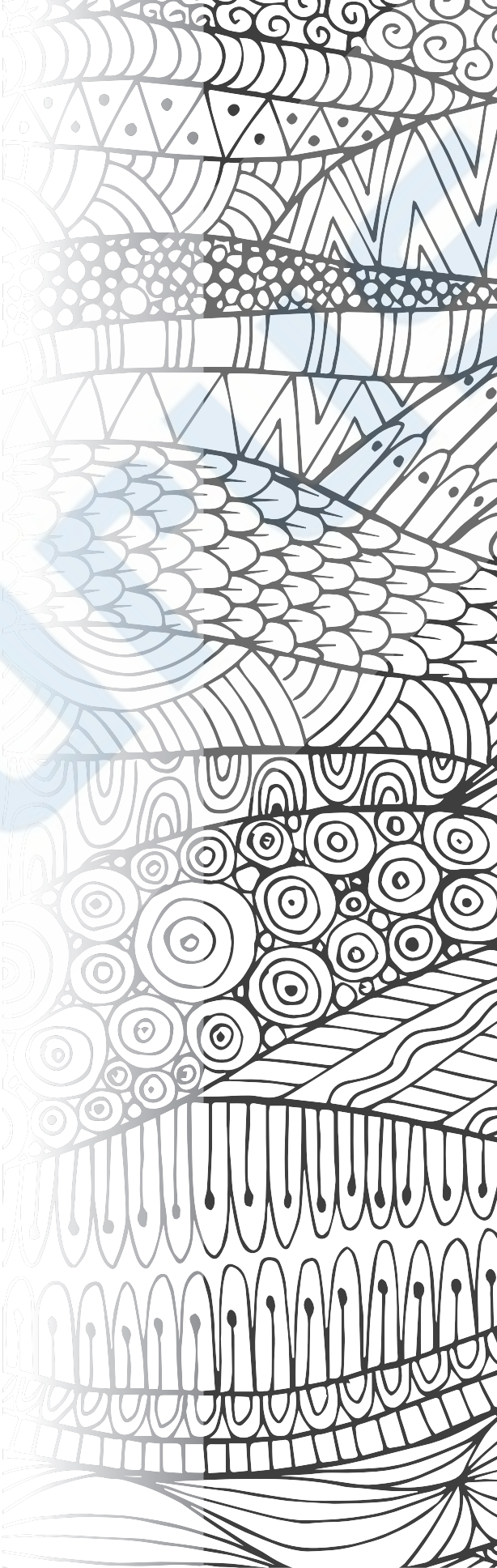
paaristöö

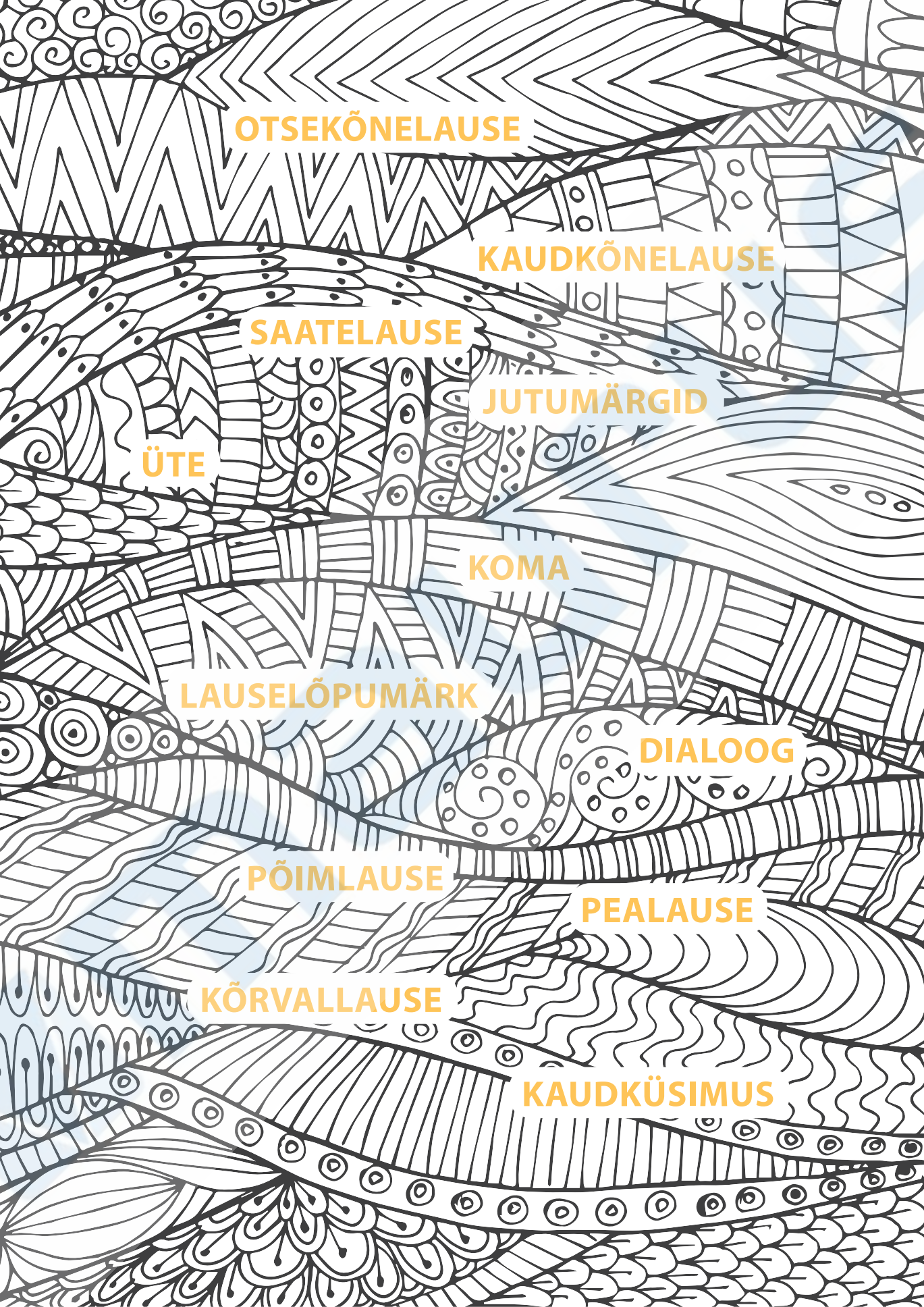

liikumisülesanne

OTSE- JA KAUDKÕNE

OTSEKÕNELAUSE

KAUDKÕNELAUSE

SAATELAUSE

JUTUMÄRGID

ÜTE

KOMA

LAUSELÕPUMÄRK

DIALOOG

PÕIMLAUSE

PEALAUSE

KÕRVALLAUSE

KAUDKÜSIMUS

Loe teksti, vasta küsimustele ja täida ülesanded vihikusse.

Meid ümbritsevad kunstiliselt kujundatud asjad. Mõned neist on nii vanad, et me ei teagi, kes need välja mõtles. Need on aastasade jooksul detailides muutunud, kuid oma põhiolemuselt ikka samad. Teised põhinevad ammustel ideedel, kuid on teisenenud seoses uute materjalide või tehnoloogiaga. On ka haruldasi, traditsioonilisel moel valmistatud asju. Viimase 200 aasta jooksul on paljusid esemeid kujundanud nende valmistamise protsess. Tänapäeval peegeldab enamik asju paraku segu odavast tootmisest ja massituru eelistustest.

Rahvussümbol. Raha on kujundatud sümboliseerima rahvuslikku identiteeti ja sageli ka uhkust. Raha kujundatakse üldmõistevate rahvuslike sümbolitega, näiteks rahvuskangelaste portreed või tuntud paigad.

Praktiline või ilus? Sajandeid on inimesed juurelnud selle üle, kas hästi disainitud ese on ainult ilus vaadata või peaks see olema ka praktiline. Sepad püüdsid tööriistade ja sepieste tegemisel kombineerida kena väljanägemist praktilisusega.

Kõrge lend. Esimesed pilvelõhkujad ehitati 19. sajandi lõpus. Need sündisid eelkõige soovist piiratud maapinda maksimaalselt ära kasutada ning mõjus välja näha. Kriitikud leiavad, et pilvelõhkujad on kurvad paigad elamiseks ning nimetavad neid visuaalseks reostuseks.

Uus või vana? Paljud kujundajad püüavad olla originaalsed, teised peavad lugu minevikupärandist. 18. ja 19. sajandi Briti portselanikunstnikke mõjutas Rooma-aegne kunst, mida nad oma töödes järelle aimasid.

Isikupära. On kunstnikke, kes pälvivad kuulsuse oma isikupärase stiiliga. Katalaani arhitekt Antonio Gaudí (1853–1926) on tuntud oma originaalsete ja ebaharilike ehitiste poolest. Suurem osa neist asub Barcelonas. Püüdes ajalooliste stiilide kõrvale luua midagi täiesti uut, kasutas ta maju kavandades vonklevaid kurve ning kaunistas neid värvilise keraamika või klaasmosaiikidega.

Masstoodang. Alates 19. sajandist toodavad tehased miljoneid sarnaseid esemeid. Masstoodang võimaldas inimestel osta ilusaid, praktilisi asju odavamalt kui enne. Enne masstootmist tehti tööriistad, rõivad, mööbel ja majapidamisesemed käsitsi, sellele kulus palju aega ning need olid seetõttu väga kallid.

Turvalisus ennekõike. Sillad on ühed maailma suurimad ja kaunimad ehitised. Kuid nende graatsilised kurvid ja kaared pole mitte lihtsalt kunstniku visioon, vaid täpsete arvutuste tulemus. Sildade tugevus ja turvalisus on olulisemad nende väljanägemisest.

Kohandatud katkendid Fiona MacDonaldi ja Antony Masoni raamatust „Kultuur meie ümber“

1. Pane kirja kolm asjaolu, mille põhjal kujundatakse meid ümbritsevaid asju.
2. Mis iseloomustab masstootmist, mis käsitsi tehtud esemeid? Kas sina eelistad käia riides nii nagu kõik teised või mitte? Selgita.
3. Miks nimetavad kriitikud pilvelõhkujaid visuaalseks reostuseks? Selgita.
4. Miks on sildu ehitades vaja täpselt arvutada?
5. Otsi internetist kolm silda eri ajajärgust ja võrdle neid nii ehitusstiili kui ka disaini poolest. Mis on aja jooksul muutunud?
6. Aastail 1992–2011 oli Eestis rahatähena kasutusel kroon.
 - Kes kujundas Eesti krooni?
 - Nimeta isikud ja kohad/sümbolid, keda või mida eri kupüüridel kasutati.
 - Vali üks isik ja koht/sümbol ning selgita, miks need on eestlastele olulised.
7. Jutusta, milline on sinu pere/suguvõsa vanim ese. Kuidas see sinu perre sai?
8. Selgita ütlust „Ole originaalne!“.

1.1. Otsekõne kirjavahemärgid

! Otsekõnet kasutatakse siis, kui tahetakse kellegi sõnu või mõtet muutumatul kujul edasi anda. Otsekõne muudab väljenduse ilmekamaks ja emotsionaalsemaks, sest annab edasi kõneleja iseloomulikku keelekasutust.

Otsekõnega lause on **liitlause**, mis koosneb **saatelausest** (tutvustab tegelasi; näitab, kes räägib) ja **otsekõnest** (rääkija sõnasõnaline tekst). Otsekõne pannakse **alati jutumärkidesse** ja see võib koosneda **ühest või mitmest lausest**.

Otsekõne kirjavahemärgid

1. **Saatelause on otsekõne ees**, nt *D'Artagnan hüüatas üllatunult: „Oi, mu kollane hobune!”*

Saatelause: „Otsekõne.”

Näide:

Saatelause: „Otsekõne!”

Näide:

Saatelause: „Otsekõne?”

Näide:

2. **Saatelause on otsekõne järel**, nt *„Kas härra tunneb seda hobust?” küsis Mousqueton. „Otsekõne,” saatelause.*

Näide:

„Otsekõne!” saatelause.

Näide:

„Otsekõne?” saatelause.

Näide:

3. **Saatelause on otsekõne keskel**

a) üks otsekõnelause, nt *„Küll on imelikku värvi,” ütles Aramis, „ja sellist karva hobust pole ma elus näinud.”*

Näide:

b) kaks või rohkem otsekõnelauseid, nt *„Ma sain ta ära müüa kolme eküü eest,” lausus d'Artagnan. „Kuidas sattus hobune sinu kätte?”*

Näide:

NB! Otsekõne lõpumärk on jutumärkide sees.

NB! Ilukirjandusteostes on üsna sageli otsekõne ilma saatelauseta, aga jutumärke tuleb ikka kasutada.

HARJUTUS 1

Tõmba joon alla nendele tekstiliikidele, kus sobib kasutada otsekõnet.

menüü, muinasjutt, laulusõnad, e-kiri, kasutusjuhend, romaan, aruanne, elulookirjeldus, plakat, tööplaan, luuletus, CV, kuulutus, intervjuu, müügikuulutus, arutlev kirjand

- Vali üks allajoonitud tekstiliik ja kirjuta vihikusse selle kohta 10-lauseline tekst, kasutades otsekõnet.

HARJUTUS 2

Leia sõnapilvest ja kirjuta iga sõna juurde neli sünonüümi. Seejärel koosta otsekõnelause, mille saatelauses kasutad üht sõna rühmast.

Küsima:

Lause:

Lobisema:

Lause:

Ütlema:

Lause:

Rääkima:

Lause:

Karjuma:

Lause:

Hüüdma:

Lause:

HARJUTUS 3

Lisa teksti puuduvad kirjavahemärgid ja saatelaused. Kasuta saatelausetes erinevaid öeldisi. Täida vihikusse ülesanded harjutuse lõpus.

Kuulda on ainult Kalevipoja kähisevat hingamist ja aeg-ajalt Sarviku rinda rebestavat kõha Midagi tarka pole teha

Millal see lõuna ka on pärib Kalevipoeg

Kahe ajal

No kaugel see kaks siis on

Oh sinna ikka on

Taas vaikitakse hingeldatakse ja köhitakse

Ikka see oblikasupp on täna lõunaks või

Nojaa ikka oblika

Hapukoorega

Pole hapukoort

No miks ei ole

Kust ma seda võtan Eks sa mine ja too kui tead kust saab

Miks mina mina ei saa kuhugi minna Mina pean siin valvama Sina pead minema ja tooma

Minul pole kuskilt tuua

Jälle istutakse. Kalevipoja pea hakkab rinnale vajuma. Nüüd kohe jääb magama. Siis pole kellegagi rääkida. Sarvik müksab teist.

Katkend Andrus Kivirähki raamatust „Jutud“

- Kivirähki loos vestlevad omavahel Sarvik ja Kalevipoeg, kes on tuntud meie rahvuseeposest. Uuri mõnest infoallikast järele, miks ei saa Kalevipoeg kuhugi minna ja mida ta peab valvama.

- Kus asub skulptuur „Kalevipoeg ja Sarvik“ ning kes on selle autor?
- Eestimaa kolmes linnas asuvad veel sama autori skulptuurid. Nimeta linnad ja skulptuurid, jälgi õigekirja.
- Pea silmas eelnevat vastust. Mille poolest on eesti kirjandus- ja ühiskonnaelus olnud olulised kahe skulptuuri tegelased? Põhjenda kummagi olulisust kolme faktiga.
- Millal oled sina tundnud, et *midagi tarka pole teha*? Kuidas oled olukorra lahendanud?
- Nimeta viis olukorda, mille kohta saab vastuseks olla *Miks mina?*. Nüüd kirjuta viis argumenti, miks ei ole tegelikult mõistlik sellist vastust kasutada.